

Dadaşova Ülviyyə İltifat qızı¹⁹
ATALAR SÖZÜ VƏ ZƏRB-MƏSƏLLƏR, PAREMILOGİYANIN
TƏRKİB HİSSƏSİ KİMİ

Hər hansı bir xalqın tarixinin, onun tarixi düşüncələrinin formalaşmasının tədqiqində, leksik etimologiyaya nisbətə, daha çox paremioloji etimologiya, yəni paremioloji-frazeoloji vahidlərin etimologiyasının rolu çox böyükdür. Söz - anlayışla müqayisədə, paremioloji vahidlərin təfəkkür nəticəsi daha dolğun, daha məzmunlu formada olur.

Paremiologiya deyəndə əsasən atalar sözləri, zərb-məsəllər, aforizmlər, tapmacalar, cümlə quruluşlu frazeoloji vahidlər, frazeoloji birləşmələr və s. nəzərdə tutulur. Paremiologiyanın tədqiqatçılarından olan M.Adilov, onların öyrənilməsinin mənşəyinin araşdırılmasının zəruriliyini müəyyən edərkən xalq dili ifadələrində baş verən leksik dəyişmələrdən söz açır. Tədqiqatçı yazır: “Belə dəyişmələr daha çox canlı xalq dili üçün səciyyəvidir və elə buna görə də canlı dilin tədqiqi böyük aktuallıq kəsb edir. Canlı danışq dili faktlarını araşdırmaq olduqca çətinidir, burada hər vahidin, ifadənin yaranma üsulu fərdi səciyyə daşıyır, ümumiləşmə, yox dərəcəsindədir. Bunların tədqiqində də müxtəlif üsullardan istifadə olunmalıdır, dil hadisələrini öyrənərkən ən müxtəlif elmlərin köməyindən istifadə etmək lazım gəlir” (1, s. 12-13).

Hər hansı bir atalar sözü və zərb-məsəllərin mənşəyini araşdırarkən vacib olan məqamlardan ən əsası, sabit konstruksiyanın ilkin, ibtidai və sonradan yaranan funksional formalarının nisbətinin diqqətlə saxlanmasıdır. Başqa sözlə ifadə etsək, bəzi hallarda (bu əksəriyyət təşkil edir) atalar sözünün və zərb məsəllərin məxəz və hazırki, formaları qarşı-qarşıya qoyulur. Yəni, bu ifadələrin mənşəyi, əmələ gəldiyi mətnin mənşəyi ilə üst-üstə düşür. Bu da o anlama gəlir ki, atalar sözündən götürülən hər hansı bir frazeoloji “hissə”, nisbətə nəzərə alınmalıdır. Məhz bu səbəbdən, mətn tərkibində olan atalar sözü – zərb-məsəl-frazeoloji vahid münasibətləri əsas yer tutur. Bu barədə tədqiqatçı A.Erdoğanyazır: “Yağın, şorunu çıxardır, sözün şəkərini” zərb məsəlinin etimologiyasına zərb-məsəlin özündə, nə onun daxili mənasında, nə də ondan qəlpələnmiş frazeoloji vahidin (şorun çıxartmaq) daxili formasında özünü büruzə vermir. Zərb-məsəlin mənşəyindən söz açmaq ona görə də çətinləşir, mümkünsüz olur, çünki, bizim fikrimizcə, ibtidai etimon tekst naməlum olaraq qalır. Beləliklə, etimoloji araşdırma “ibtidai etimon text” elementinin sistemdə olmadığına görə başa gəlmir. Zərb-məsəl etimologiya üçün qapalı qalır, özü müasir dildə faktiki olaraq ancaq frazeoloji birləşmənin (“Şorunu çıxartmaq”) hesabına yada düşür (2, səh. 17).

Atalar sözü və zərb-məsəllərin tədqiqi prosesində tədqiqatçı Təhmasib M.A.-nın da maraqlı fikirləri var. O, yazır: “Sistemin elementlərinin üçüdə yerində olanda, həm frazeoloji vahidin, həm də atalar sözünün “daxili forması” və mənşəyi şəffaf olur”. Məsələn:

- 1) Bazara getdin, gördün gözüqıpqıq, sən də ol gözüqıpqıq (atalar sözü);
- 2) Gözüqıpqıq olmaq (frazeoloji birləşmə).

Atalar sözünün məxəzi məlum olduqda, anlaşılır ki, frazeoloji birləşmə nə dərəcədə semantik çevrilməyə məruz qalıb, onun məna strukturu tamam abstraktlaşılıb.

Etimoloji məxəz belədir: “Bu, monqolların Azərbaycan işğal edib, xalqa əzab vermələri ilə əlaqədardır. Belə bir dövrdə “gözüqıpqıq” monqolların vəhşiliklərindən yaxa qurtarmaq üçün onlar kimi, “gözüqıpqıq” gəzmək lazım gəlirdi” (3, səh. 255-257).

Buradan belə nəticəyə gəlik ki, əgər atalar sözünün tam və məcazi mənalarının nisbəti ümumən bu konstruksiyanın mənşəyinə görə anlaşılırsa, indiki zamana görə məcazi mənada anlaşılır, yəni “hazırkı şəraitə uyğun” mənasında. Burada isə frazeoloji vahidin etimologiyadan hansı nisbətə aralanmasını izah etmək məqsəduyğun deyil: *Mütlük göstərmək, dilsiz-ağızsız olmaq*.

Məlumdur ki, hər bir xalqın obrazlı təfəkkürünün və hətta lazım gəldikdə mifik təfəkkürünün ən vacib və ən qaynar xətlərindən biri atalar sözləri və zərb məsəllərin sferasından keçir. Belə ki, atalar sözü, zərb-məsəllər, tapmacalar, insanlar və s. xalqın məhz mifik təfəkkürü zirvəsində formalaşan ədəbi əsərlər silsiləsidir. Xalqın düşüncə tərzinin daşlaşmış kitabələridir.

Mifoloji təfəkkür sisteminin özünəməxsus xarakteri M.M.Seyidovun əsərində xüsusi olaraq qeyd olunur. M.Seyidov yazır: “Qədim və orta əsr şifahi xalq yaradıcılığının nümunələri Azərbaycan xalqının mifik təfəkkürünün sistemli nəticəsi kimi, fundamental qaynağı kimi arqumentləşdirilir, söz anlayışının şərhinə geniş yer verilir. Amma mifoloji qaynaqlardan “miras” qalmış, bir qismi atalar sözünə və ya zərbi-məsələ dönmüş ifadələr nədənsə tədqiqatçının nəzərindən yayınmış, onların ümumi filoloji şərhini verilməmişdir. Bəzən də bəzi bütövlükdə deyil, onun tərkibində hər hansı bir söz-anlayış (mifologiya) etimoloji cəhətdən xarakterizə olunur. Fikrimizcə, xalqın mifik təfəkkürünün nəticələri kimi paremioloji vahidlərin araşdırılması folklor abidələrimizin dilinin ümumi filoloji analizinin bir cəhəti kimi dəyərlidir. Bu ifadə isə demək olar bütün irili-xırdalı abidələrimizin dilində yer tutur, ona görə də xalqın mifoloji düşüncə tərzinin bariz daşıyıcısı, ifadəsi kimi araşdırılmalıdır. “Qaradan artıq boyaq (rəng) olmaz” kimi ifrat ümumiləşdirilmə semantikasına malik olan bir ifadəni işlədən xalq, özünün əsaslı mifoloji təfəkkürünü artıq sübut edir və bu ifadə fəlsəfi-qneseoloji dünyagörüşü müstəvisində qavranmalıdır. Həmin ifadənin komponentlərinin ayrılıqda filoloji-linqvistik təhlili heç də həmişə lazımı nəticə vermir”. (4, səh. 75).

Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, paremioloji vahidlər məna etibarlı (məna) konseptual xarakter daşıyır. Məhz bu səbəbdəndir ki, bir çox dillərdə eyni, oxşar atalar sözlərinə və zərb-məsəllərə rast gəlmək olur. Belə atalar sözləri və zərb-məsəllər mənəvi-psixoloji səciyyə daşıyaraq, xeyir-şər, məhəbbət-nifrət, haqq-ədalət, zaman-məkan, ağıl-güç və s. bu kimi ümumbəşəri kateqoriyaları əks etdirir. Məsələn:

¹⁹ Bakı Dövlət Universiteti. İngilis dili (Humanitar fakültələr üzrə) kafedrası. ulviyye@mail.ru ulviyyedadashova@bsu.edu.az

- Allah bir kəsə qəzəb eləyəndə, əvvəl onun aqlını başından alır (Azərbaycan dilində);
- Whom God would ruin, the first deprives of reason. (Whom the Gods would destroy, they first made mad) (İngilis dilində).

- Когда Бог хочет наказать, у того отнимает разум (Rus dilində).

Əgər biz bu ifadələrin digər variantlarını başqa dillərdə aramalı olsaq, yəni onların etimoloji koordinatlarını konkret bir dildə axtarsaq, bunun kökü sakral mətnlərdə tapılacaq. Bu səbəbdəndir ki, İncil, Bibliya və Qurani-Kərimdə və s. başqa məxəzlərdə belə paremiyaların funksional cəhətdən mövcudluğu, artıq onun ümumbəşəri xarakterini üzə çıxarmış olacaqdır.

Bütün bunlardan aydın olur ki, yalnız müxtəlif dillərin materialları əsasında araşdırmalar apardıqda atalar sözləri və zərb-məsəllər, eləcə də digər paremioloji vahidlər haqda obyektiv nəticələr əldə etmək olur. Bu haqda tədqiqatçı Erdoğan A-nın da maraqlı fikirləri var. O, yazır: “Etimoloji paremiologiya xalqın ümumi dünya baxışının, onun dünyanıdərək sisteminin təkamülünü üzə çıxarır. Bu təkamülün etaplar sistemi, insanın həyat həqiqətlərinə münasibətinin strukturu, tipoloji-müqayisəli paremioloji müstəvilərində özünü daha qabarıq göstərir. Azərbaycan, türk və ingilis dillərinin paremioloji sistemində yer tutmuş konseptlər, xalqın bədii təfəkkürünün nəticəsi olan metaforik-metanomik çox məqamlarda uyuşur və bir-birini təsdiqləyir. Paremioloji vahidlərin heç də hamısı konseptual və ümumbəşəri kateqoriyaların təsviri deyil. Hər üç dildə sırf milli-etnik ruhda formalaşan söz abidələri vardır bu qəbildən olan paremiyalar sistemi ümumbəşəri xarakter daşıyan konstruksiyalar sistemi ilə “funksional rəqabət” çərçivəsində toqquşur və dialektik vəhdət yaradır, bu və ya digər xalqın, bir tərəfdən dünya sosisium elementli olmağını, digər tərəfdən isə onun təkrarolunmaz mentaliteni təsdiqləyir” (2, səh. 30).

A.Erdoğanın fikirlərinə münasibət bildirərkən onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, heç də bütün atalar sözlərinin və zərb-məsəllərin hamısını etimoloji araşdırmaya cəlb etmək olmur. Çünki, elə ifadələr vardır ki, onların digər dillərdə ekvivalentləri olduğuna görə, frazeoloji, səciyyə daşıya bilər, amma etimoloji cəhətdən araşdırdıqda heçdə paremiologiyaya aid xüsusiyyətlərə malik deyillər. Bu bərdə Hüseynzadə Ə.N. yazır: “Hər üç dildə həm frazeoloji vahidlərin, həm də atalar sözlərinin və zərb-məsəllərin müəyyən bir qismi vardır ki, etimoloji araşdırmaya cəlb oluna bilməz. Belə vahidlər danışan, nitq prosesinə cəlb olunmuşların fiziki və ya mənəvi reaksiyası ilə bağlı olan, “ürəyim düşdü”, “dalağın sancdı”, “dişi bağırsağını kəsirdi” və s. söz kompleksləridir ki, türk və ingilis dillərində də ekvivalentləri mövcuddur. Həmin dillərdə də göstərdiyimiz səciyyəvi daşıyıcılar, yəni mənşəyi açıq-saçıq frazeoloji vahidlər qrupuna daxildir. Hər üç dilin “daxiliimkanlarındakı bu universallıq ümumən dilin frazeoloji (paremiya-frazeoloji) fondunun formalaşmasındakı qanunauyğunluqlarının sübutudur; Hər üç dildə bütöv bir qrup təşkil edən bu somatik frazeologizmlər atalar sözlərindən və ya zərfi-məsəllərdən əmələ gələndə belə, etimoloji qaynağı yenə somatik paremiyalarla bağlı olur: dodağı sallanmaq (nazar olmaq) = Alt dodağıyer süpürür, üst dodağı göy”. (5, səh. 58).

Tədqiqatçının fikirlərinə münasibətimizi onunla əsaslandırma bilərik ki, Türk-Azərbaycan paremioloji vahidlərinin etimoloji səhnəsi çox vaxt üst-üstə düşə bilər. Amma bu İngilis-Azərbaycan dillərində fərqli mövqedədir. Belə ki, dillərin qohumluq dərəcəsi adlanan linqvistik kateqoriya, İngilis və Azərbaycan, türk və Azərbaycan paremiologiyasının mənşəyi zəminində özünün subyektiv cavabını tapmış olur. Məsələn “əl əli yuyar” paremioloji vahidinə nəzər salsaq görərik ki, göstərilən həcmdə, yəni sadə cümlə şəklində götürsək, paremiya ingilis və türk dillərindəki konstruksiyalarla mütləq identiklik göstərir: El eli yıkar = One hand washes the other. Amma ilkin formaları nəzərə alsaq, görəəcəyik ki, hər üç dildə bu paremiya sırf milli – linqvistik təfəkkür zəminində yaranmışdır. Mürəkkəb cümlə şəklində istifadə olunan frazeoloji paremioloji vahid hər üç dildə fərqli etimoloji formadadır. Məsələn: Əl əli yuyar, ikisi də bir yerdə üzü = El eli yıkar, iki el yüzü yıkar (El eli yıkarsa, el de yüzü yıkar) = One hand washes the other. Bu halı rus dili ilə də müqayisə edə bilərik – Рука руку моет, обе белые бывают (друг друга кроют) (2, s. 36).

Paremioloji vahidlərin etimoloji cəhətdən araşdırılmasında bir çox mütəxəssislərin müxtəlif yanaşmaları var. Ümumi etimologiya nəzəriyyəsinin mütəxəssislərindən olan Q.N.Trubaçova görə etimologiya bir elm kimi məhz sözlərin mənşəyi ilə məşğuldur. Paremioloji və frazeoloji vahidlər, etimologiyanın yox, sintaksisin obyektləri ola bilər. Bu onunla xarakterizə olunur ki, prahindavropa və ya praslavyan dillərindən söz nümunələrinin genezisini açıqlamaq mümkün olduğu halda, həmin dillərin “frazeoloji vahidlərindən və ya atalar sözlərindən misallarımız yoxdur”. Ola bilsin ki ki, belə vəziyyətin səbəbi frazeologiyada və ya paremiologiyada rekonstruksiya metodlarının sistemli şəkil almamağıdır (12, səh. 453).

Digər bir zərb-məsələ nəzər salaq: “Pulunu verər tütəyi çalar” – bu paremioloji vahidin ingilis dilinə tərcüməsi belədir: “He was pays the piper calls the time” (Haqqını verən musiqini ifa edir və ya sifariş edir). Amma ingilis dilində olan bu paremioloji ifadənin “Pulunu verən düdüyü çalar” ifadəsi ilə (Məna əlaqəsini istisna etməklə), formal və mənşə əlaqəsini isbat etmək çətinlik törədir. Çünki ingilis dilində bu ifadənin etimoloji durumu hələ bizə məlum deyil. Məhz bu səbəbdən yalnız Azərbaycan-türk variantlarının uyğun gəlməsi, hələ məsələnin həlli demək deyil. Amma rus tədqiqatçıları bu paremioloji vahidi (pulunu verən musiqi sifariş edir) ingilis dilindən qeyri-dəqiq kalka hesab edirlər.

Belə paremioloji vahidlər haqda fikir müxtəlifliyi çoxdur. Məsələ ondadır ki, mənşə, semantik, struktur, funksional eynilik təşkil edən atalar sözləri və zərb-məsəllər haqda bir çox tədqiqatçıların fikirləri var və onların bəzilərinin fikirləri üst-üstə düşür. Məsələn, Azərbaycan tədqiqatçısı Z.Əlizadə yazır: “Tarixi-genetik oxşarlıq paremiyalarda ümumi cəhətlərə əsaslanır. Bu da onların mənşəyinə və tarixi cəhətdən sonrakı inkişafında olan şəraitə bağlanır, genetik cəhətdən qohum olan xalqlarda paremiyalar nəinki semantik eyniyyət təşkil edir, habelə dilin ifadə formaları da leksik-qrammatik xüsusiyyətləri ilə bərabər təkrar olunur. Sonralar həm yaşayış tərzinə, həm də coğrafi mövqeyinə görə xalqlar bir-birindən ayrılarda birgə yaşayış nəticəsində yaratdıqları ümumi paremiyalar onlarda yenə yaşayır, başqa şəraitə düşərsə bəzən inkişaf edir və yeni məzmunlar da ifadə etməyə başlayır” (7, s. 219).

Digər bir ifadəyə nəzərə salaq: “Kiməsə bel bağlamaq olmaz”. Bu ifadə türk dilində “Bel bağlamak” frazası kimi daha çox işlənir. Bu vəziyyət Azərbaycan dilində də eynidir. Hər iki dildə eyni mənə daşıyan bu ifadənin etimoloji sahəsi bir qədər üst-üstə düşür. İskender Pala qeyd edir: “İfadə dilimizdə təriqət anlayışları ilə bağlı bir deyimdir. Sufilər bir təriqətə girmək və iqrar vermək anlamında “bel bağlamaq” deyirlər. Föttüvet əhli öz qruplarına, cəmiyyətlərinə daxil olanlara çatı (set) bağışlamışlar. Mövləlikdə buna “elifi ulmet”, Bektaşilikdə də tığ-bənd deyilir. Kimsə təriqətə qəbul olunca belinə bağlanan bu kəmər, dərvişin, artıq bu təriqətin bütün yasaqlarını qəbul etdiyi, bütün əməllərini yerinə yetirəcəyi anlamına gəlir. Həyatı boyu bel bağlamaq insana bir güvən hissi aşılayırdı” (9, s. 41).

Bu ifadə ilə əlaqədar olaraq Azərbaycan tədqiqatçılarının öz mövqeləri var və onlar buna fərqli yanaşırlar. Məsələn, Q.Şəhriyariyə görə “(Kimə isə) belin bağlıdır”, “(Kimə isə) bel bağlamaq olmaz” ifadələrindəki “bel bağlamaq” komponentinin mənası milli toylarımızdan “bel bağlamaq” ritualı ilə bağlıdır (Müqayisə et “öz başını bağlaya bilmir, gedib qonşuda gəlin başı (gəlin belini) bağlayır”. Gəlinin belini bağlanmış qırmızı lent əslində simiotik baxımdan dəyərləndirilirdi. Qadının belini, ona bağlanan qırmızı lent mədəniyyətinin işarəvi təhlilində övlad, artım kimi anlayışları ortaya qoyur” (8, s. 119).

Bütün bu mübahisəli məsələlərin aydınlaşması üçün etimoloji parameologiya müraciət etmək vacib şərtlərdən biridir. Bu baxımdan, Azərbaycan-türk, Azərbaycan-İngilis və s. dillərdə işlənən parameologiyaların etimologiyasının araşdırılması mübahisəli məsələlərin həllində yarımçıq ola bilər.

Azərbaycan-türk paremioloji qarşılıqlarının mənə və obrazlar sisteminin uyushmasına, üst-üstə düşməsinə nəzər yetirdikdə aydın olur ki, xalqın “paremioloji” təfəkkürü təkə özünün etnopsixoloji aləminə işıq saçır, təkə milli-mənəvi, milli-psixoloji düşümlərin açılmasına deyil, ümumbəşəri mifoloji təfəkkürün hansı bulaqlardan qaynaqlanmasını üzə çıxarır. Başqa sözlə desək, hətta endemik-spesifik konstruksiyaların formalaşmasında biz milli və ümumbəşəri dəyərlərin, milli və ümumbəşəri konseptlərin dialektik vəhdətini görürük. Azərbaycan və ya türk dillərinin paremioloji vahidlər sistemində bu və ya digər tərzdə formaca spesifik, amma məzmunca ümumbəşəri keyfiyyəti olan paremioloji deyimlər dillərin frazeoloji əsasını təşkil etsələr də, hər hansı bir dildə həm formaca, həm də konseptual mənə səviyyəsində internasionalizmlər kimi vurğulanası konstruksiyalar da mütləqdir. Deməli, dilin paremioloji-frazeoloji sisteminin bəlkə də əsasını endemik-spesifik və ümumbəşəri xassəli vahidlərin dialektik vəhdəti təşkil edir, eyni sistemin sanki iki, bir-birini mütləqlilik səviyyəsində qaldıran – qütbünü təmsil edir (2, s. 102).

Bütün bunlarla bağlı nümunələrə nəzər yetirək:

- Öz gözündə tiri görmür, özgə gözündə qılı seçir (Azərbaycan).
- Kendi gözündəki merfəgi görmez de, elin gözündəki çöpü görür (10, s. 13).
- We see a mote in our brother's eye and don't see the beam in our own (11, s. 39).

Paremioloji-frazeoloji vahidlərin etimologiyasında dilin lüğət tərkibinin inkişafı vacib şərtlərdəndir. Belə ki, müasir dillərin hər biri ayrı-ayrılıqda uzun, tarixi inkişaf yolu keçmiş, illər keçdikcə müxtəlif formalarda cıllanmış və zənginləşmişdir. Bu cəhətdən də dildə fikrin obrazlılığının zaman keçdikcə emosional-ekspressiv baxımdan ifadəsi də zənginləşmişdir. Ə.Hacıyeva bu barədə öz tədqiqat əsərində yazır: “Dillərin lüğət tərkibinin inkişafına kömək edən ictimai faktorlar içərisində müxtəlif millətlərin etnik-genetik cəhətdən qaynaqları qarışması prosesi də böyük əhəmiyyət kəsb edir. Xalqların qarşılıqlı əlaqə təsirinin dərin tarixi kökləri mövcuddur. Atalar sözləri və məsələlərin zənginləşməsi və formalaşmasına, alınmalar müxtəlif şəkildə təsir edir. Alınmalar təsadüfi səciyyə daşmadığından, atalar sözlərini və məsəlləri şərh etmək üçün tarixə, ədəbiyyata, milli-mədəni abidələrə müraciət etmək və belə alınmaların mənbəyini beynəlxalq münasibətlərdə, xalqların bir-birinə mədəni təsirində və ədəbi əlaqələrdə axtarmaq gərəkdir. Çünki, ictimai, iqtisadi, dini əxlaqi, etnik, estetik mənbəli alınmalar müəyyən zərurətin nəticəsində meydana çıxır və onların əksəriyyəti təfəkkür tərzində ictimai formasıların ifadəsi kimi qiymətləndirilir” (6, s. 95).

Paremioloji-frazeoloji vahidlərin, eləcə də atalar sözü və zərb-məsəllərin tərkibi inkişaf tarixi boyunca dəyişmişdir. Bütün bu proseslər isə təbii olaraq onun tərkib hissələrini təşkil edən komponentlərin fonunda baş verir.

Ədəbiyyat

1. Adilov M.İ. Niyə belə deyirik? Bakı, Azərənşr, 1982, 241 s.
2. Erdoğan A.M. Atalar sözləri və zərb-məsəllərin etimoloji aspektdə tədqiqi və etimoloji lüğətlərin tərtibi prinsipləri. Dissertasiya, 2014.
3. Təhmasib M.A. “Məktəb” jurnalında folklor münasibət məsələləri. Məqalələr. Bakı, Elm, 2005, 177 s.
4. Seyidov M.M. Azərbaycan mifik təfəkkürünün qaynaqları. Bakı, Yazıçı, 1983, 325 s.
5. Hüseyinzadə Ə.N. Atalar sözü. Bakı, Yazıçı, 1985, 690 s.
6. Hacıyeva Ə. İngilis və Azərbaycan dillərində frazeologizmlərin struktur-semantik xüsusiyyətləri. Bakı, Nurlan, 2004, s. 192.
7. Əlizadə Z.Ə. Azərbaycan atalar sözlərinin həyatı. Bakı, Yazıçı, 1985, 234 s.
8. Şəhriyari Q. Cəbrayılada toy adətləri və ya əsir düşmüş ənənə// Dədə-Qorqud 2004, № 3, səh. 117-122.
9. Pala İ. İki dirhem bir çəkirdək. İstanbul, 2008, 212 s.
10. Türk atalar sözləri və deyimləri. II cild. İstanbul, 1997, s. 320.
11. Кузьмин С.С. Щадрин Н.Л. Русско-английский словарь пословиц и поговорок. М.: Русский язык, 1989, с. 353
12. Трубачев О.Н. Этимология и текст//Современные проблемы языкознания и литературоведения. М. Наука, 1974, 448-455 с.

Açar sözlər: paremiologiya, paremioloji vahidlər, frazeologiya, frazeoloji vahidlər, atalar sözləri, zərb-məsəllər

Ключевые слова: паремология, паремнологические единицы, фразеология, фразеологизмы, пословицы, притчи

Key words: paremiology, paremiological units, phraseology, phraseological units, proverbs, parables.

Xülasə

Paremioloji-frazeoloji vahidlərin struktur təşkili ilə bağlı olan proseslər müxtəlif formada təzahür edir. Belə ki, paremioloji-frazeoloji vahidlərin, atalar sözlərinin, zərb-məsəllərin başqa dillərin materialları ilə müqayisəsi onu göstərir ki, hər bir dilin elə paremioloji-frazeoloji vahidləri vardır ki, onlar yalnız bir dilin özünəməxsus milli-mədəni xüsusiyyətləri fonunda

formalaşır. Bununla yanaşı hər bir dildə işlənən paremioloji-frazeoloji vahidlər həmin xalqın milli-mədəni tarixindən qaynaqlanırlar və formalaşır.

Резюме

Процессы, связанные со структурной организацией паремиологических и фразеологических единиц, принимают различные формы.

Таким образом, паремиолого-фразеологические единицы, пословицы в сравнении с материалами других языков показывают, что в каждом языке есть такие паремиологически-фразеологические единицы, что они формируются на фоне специфических национально-культурных особенностей только особенностей только одного языка.

В то же время паремиолого-фразеологические единицы, используемые в каждом языке, происходят и формируются из национально-культурной истории этого народа.

Summary

Processes related to the structural organization of paremiological and phraseological units take various forms. Thus, the paremiological-phraseological units, proverbs, in comparison with the materials of other languages show that each language has such paremiological-phraseological units that they are formed against the background of specific national-cultural features of only one language.

At the same time, the paremiological-phraseological units used in each language originate and are formed from the national-cultural history of that nation.

RƏYÇİ: dos.S.Abbasova